

ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ РИНКУ СТРАХУВАННЯ КРЕДИТІВ

С.В. Волосович
доктор економічних наук

Київський національний торговельно-економічний університет

У статті розкрито сутність і складові системи фінансової безпеки ринку страхування кредитів. Обґрунтовано принципи та функції фінансової безпеки ринку страхування кредитів. Виявлено загрози фінансовій безпеці ринку страхування кредитів. Запропоновано заходи, що забезпечують підвищення фінансової безпеки ринку страхування кредитів.

Ключові слова: фінансова безпека, ринок страхування кредитів, загрози фінансовій безпеці ринку страхування кредитів.

В статье раскрыта сущность и составляющие системы финансовой безопасности рынка страхования кредитов. Обоснованы принципы и функции финансовой безопасности рынка страхования кредитов. Выявлены угрозы финансовой безопасности рынка страхования кредитов. Предложены мероприятия, обеспечивающие повышение финансовой безопасности рынка страхования кредитов.

Ключевые слова: финансовая безопасность, рынок страхования кредитов, угрозы финансовой безопасности рынка страхования кредитов.

Stable functioning of the credit market is possible on condition of formation and development of the credit insurance market, a special segment of the insurance market. The system of financial security should ensure the sustainability of the credit insurance market.

The purpose of the article is to disclose theoretical bases of formation of financial security system for credit insurance market.

The article deals with the essence and the components of the financial security for credit insurance market. The principles of unity, validity, autonomy, subsidiarity, multidimensionality, balance and sociality, performance, evolutionary and monitoring of the financial security for credit insurance market were investigated in this article.

It was revealed the content of identified, predictive, preventive, regenerative, constructive functions of financial security for credit insurance market. Also the internal and external threats to the financial security of credit insurance market were disclosed. The measures to improve the financial security of credit insurance market were proposed.

The author proves that the functioning of the financial security system for credit insurance market should provide resistance and stability of credit insurance market and credit market; their ability to be transformed according to the changes of external environment and to accumulate the opportunities for development.

Key words: financial security, credit insurance market, threats to the financial security of credit insurance market, indicators of financial security for credit insurance market.

Постановка проблеми. Функціонування кредитних відносин безпосередньо впливає на діяльність всіх суб'єктів національної економіки. Нині у кредитній сфері посилюється

невизначеність, проявом якої є ризики, що часто мають взаємообумовлений та взаємопосилючий характер. В умовах глобалізації та інтернаціоналізації світової

економіки ризику все більше набувають системного характеру, виходячи за межі кредитних відносин та охоплюючи країни окремих регіонів чи всього світу. Стабільне функціонування кредитного ринку можливе за умови формування та розвитку ринку страхування кредитів, що є окремим сегментом страхового ринку. Стійкість ринку страхування кредитів має забезпечити система його фінансової безпеки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням забезпечення фінансової безпеки страхового ринку і страхової компанії присвячено праці О.І. Барановського, А.М. Єрмошенко, О.М. Гладчук, О.Р. Дробницької та ін.

Мета статті полягає у розкритті теоретичних засад формування системи фінансової безпеки ринку страхування кредитів.

Виклад основного матеріалу. Забезпечення фінансової безпеки ринку страхування кредитів є позитивним показником оцінки добробуту в країні. Дотримання певного рівня безпеки ринку страхування кредитів сприятиме й безпечному функціонуванню кредитної сфери. У системі фінансової безпеки ринку страхування кредитів визначальну роль відіграють національні економічні інтереси, їх пріоритети [6].

Згідно з Методичними рекомендаціями щодо розрахунку рівня економічної безпеки України, затвердженими наказом Міністерства економіки і торгівлі України від 29 жовтня 2013 р., фінансова безпека - це стан фінансової системи країни, за якого створюються необхідні фінансові умови для стабільного соціально-економічного розвитку країни, забезпечується її стійкість до фінансових шоків та дисбалансів, створюються умови для збереження цілісності та єдності фінансової системи країни [5].

У системі фінансової безпеки виокремлюються, поряд з іншими її складовими, банківська безпека та безпека небанківського фінансового сектора. Під безпекою небанківського фінансового сектора розуміється рівень розвитку фондового та страхового ринків, що дає змогу повною мірою задовольняти потреби суспільства в зазначених фінансових інструментах і

послугах. Вітчизняний вчений О.І. Барановський під фінансовою безпекою ринку страхових послуг у цілому і конкретно страховою організацією зокрема розуміє рівень забезпеченості страхових компаній фінансовими ресурсами, який дозволив би їм у разі потреби відшкодувати обумовлені у договорах страхування збитки їх клієнтів і забезпечити їх ефективне функціонування [1, с. 559]. Це обумовлює необхідність визначення фінансової безпеки ринку страхування кредитів, оскільки вона стосується не лише страхового ринку в цілому, але і його сегментів, страхових компаній і страхових продуктів [1, с. 560]. Проте найчастіше у науковців викликає зацікавленість фінансова безпека страхових компаній [2].

На нашу думку, варто розглядати фінансову безпеку ринку страхування кредитів у двох аспектах. З одного боку, необхідно її розглядати через призму фінансових наслідків функціонування ринку страхування кредитів для національної економіки держави в цілому та кредитного ринку зокрема. З іншого - з точки зору недопущення та відвернення явних та потенційних загроз страховому ринку в цілому та суб'єктам ринку страхування. Недостатня дослідженість цього питання обумовлює необхідність розробки концептуальних положень щодо формування та реалізації фінансової безпеки ринку страхування кредитів.

Таким чином, фінансова безпека ринку страхування кредитів – це сукупність умов, за яких загрози його функціонуванню не суттєво впливають на відхилення обсягу страхового фонду від оптимального його рівня, здатного забезпечити відшкодування збитків клієнтам страхових компаній при реалізації ризиків, обумовлених договорами страхування.

Для побудови системи фінансової безпеки ринку страхування кредитів (СФБРСК) необхідно визначити її складові: об'єкт, принципи, функції, загрози, індикатори та заходи щодо її забезпечення. Об'єктами фінансової безпеки ринку страхування кредитів є фінансові інтереси його суб'єктів, до яких належать держава, суб'єкти кредитного ринку, страховики, що здійснюють страхування кредитів.

Функціонування СФБРСК повинно відповідати певним принципам, характеристику яких представлено в табл. 1.

Принципи системи фінансової безпеки ринку страхування кредитів

Принцип	Характеристика
1. Єдність	Функціонування СФБРСК повинно здійснюватися у межах єдиної нормативно-правової бази, єдності її складових елементів та інтересів всіх її суб'єктів
2. Обґрунтованість	Підґрунтям функціонування СФБРСК має стати чітка теоретична та методологічна база
3. Субсидіарність	Виокремлення відповідальності всіх суб'єктів СФБРСК
4. Самостійність	Незалежність держави у прийнятті рішень; неможливість втручання у функціонування СФБРСК зацікавлених осіб
5. Багатовимірність	Врахування всіх аспектів ФБРСК
6. Збалансованість	Гармонізація фінансових інтересів всіх суб'єктів
7. Соціальність	Спрямованість функціонування СФБРСК на формування стійких соціальних зв'язків між різними елементами суспільства, що є її складовими
8. Ефективність	Поєднання окремих складових СФБРСК, що дозволяє досягнути мети її функціонування
9. Еволюційність	Здатність розвиватися відповідно до трансформацій суспільного життя
10. Моніторинг	Постійний контроль за індикаторами ФБРСК з метою виявлення впливу загроз фінансовим інтересам її суб'єктів з метою його недопущення, мінімізації чи нейтралізації

* Складено автором

Забезпечення фінансових інтересів суб'єктів фінансової безпеки ринку страхування кредитів передбачає виконання нею певних функцій. На нашу думку, до них належать ідентифікативна, прогноуюча, превентивна, відновлювальна та конструктивна функції. За допомогою ідентифікативної функції виявляють загрози фінансовій безпеці. Прогноуюча функція дає можливість виявити загрози у перспективі. Превентивна функція сприяє попередженню загроз ринку страхування кредитів. Відновлююча функція забезпечує нейтралізацію наслідків впливу загроз на суб'єктів СФБРСК та нормалізацію їх функціонування. Конструктивна функція сприяє розвитку складових системи СФБРСК.

Для функціонування ефективної СФБРСК необхідно визначити джерела її загроз, серед яких виокремлюються зовнішні та внутрішні. Зовнішні джерела загроз поділяються на дві групи залежно від їх походження:

1. Загрози загальноекономічного характеру, що зумовлені такими чинниками:

- невідповідність темпів зростання банківських кредитів темпам зростання ВВП, обсягів виробництва, капітальних інвестицій;

- відсутність ефективної програми запобігання фінансовим кризам;

- зростання ймовірності реалізації кредитних ризиків;

- поглиблення глобалізаційних процесів;

- почастішання шахрайських дій суб'єктів національної економіки.

2. Загрози з боку кредитного ринку, що зумовлені такими чинниками:

- висока частка проблемних кредитів в активах банків;

- висока частка споживчих кредитів у структурі банківських кредитів;

- висока частка банківських кредитів, наданих в іноземній валюті;

- висока частка незабезпечених кредитів;

- диспропорції між депозитними та кредитними операціями;

- високий рівень конкуренції на кредитному ринку.

До внутрішніх загроз належать загрози з боку функціонування ринку страхування кредитів:

- низький рівень страхових виплат;

- надмірна частка премій, сплачених перестраховикам-нерезидентам;

- низька частка чистих страхових премій;

– невідповідність темпів зростання ринку страхування кредитів темпам зростання ринку банківського кредитування.

Інфраструктура має сприяти забезпеченню ефективного функціонування системи фінансової безпеки ринку страхування кредитів. Її складовими є організаційна, аналітична, інформаційна та регуляторна інфраструктура, що перебувають у взаємозв'язку та взаємообумовлені всіма іншими елементами СФБРСК.

Виходячи зі специфіки економічної природи страхування кредитів, цілком природно, що загрози фінансовій безпеці ринку страхування кредитів несуть проблеми функціонування як кредитного, так і страхового ринку. Це обумовлює необхідність здійснення моніторингу стану кредитного ринку для з'ясування загроз функціонуванню та розвитку ринку страхування кредитів.

У Концепції забезпечення національної безпеки у фінансовій сфері, схваленій розпорядженням Кабінету Міністрів України від 15 серпня 2012 р. № 569-р, акцентується увага на недостатньо ефективному здійсненні

заходів щодо попередження кредитних ризиків банків та створення системи ідентифікації ризиків, проведення моніторингу та поточного аналізу ринку фінансових послуг з метою гарантування можливостей для вжиття запобіжних заходів до забезпечення фінансової безпеки [4]. Для цього необхідна оцінка стану фінансової безпеки ринку страхування кредитів за допомогою певних індикаторів.

Методичні рекомендації щодо розрахунку рівня економічної безпеки України, затверджені Наказом Міністерства економіки і торгівлі України від 29 жовтня 2013 р., передбачають застосування для страхового ринку таких індикаторів фінансової безпеки, як показник проникнення страхування (страхові премії) до ВВП, частка надходжень страхових премій трьох найбільших страхових компаній у загальному обсязі надходжень страхових премій (крім страхування життя) [5]. Перелік цих індикаторів є недостатнім для оцінки безпеки ринку страхування кредитів. Для цього автор пропонує застосовувати індикатори, зазначені у табл. 2.

Таблиця 2

Індикатори фінансової безпеки ринку страхування кредитів

Назва	Формула	Економічний зміст
1. Частка проблемних кредитів в активах банків (I_1)	$I_1 = Kп : Аб \times 100\%$, де $Kп$ – проблемні кредити; $Аб$ – активи банку.	Зростання I_1 може привести до збільшення страхових відшкодувань при страхуванні кредитів. Оптимальне значення – 5% [3].
2. Рівень страхових виплат (I_2)	$I_2 = ВСвск : ВСпск \times 100\%$, де $ВСвск$ - валові виплати зі страхування кредитів; $ВСпск$ – валові платежі зі страхування кредитів.	Відношення страхових виплат до зібраних страхових премій зі страхування кредитів. Оптимальне значення – не менше 30% [1].
3. Частка премій, сплачених перестраховикам-нерезидентам (I_3)	$I_3 = Спнн : Спн \times 100\%$, де $Спнн$ – премії, сплачені перестраховикам-нерезидентам зі страхування кредитів; $Спн$ - загальний обсяг премій з перестрахування кредитів.	Сплата страховиком-резидентом страхових премій страховику-нерезиденту. Оптимальне значення – не більше 25% [1].
4. Частка чистих страхових премій (I_4)	$I_4 = Чпск : Впск \times 100\%$, де $Чпск$ – чисті премії зі страхування кредитів; $Впск$ – валові премії зі страхування кредитів.	Вказує на міру охоплення страховим захистом кредитів. Оптимальне значення – 60-70% [7].
5. Співвідношення темпів приросту чистих страхових премій та банківських кредитів (I_5)	$I_5 = Тпрчпн : Тпрбк$, де $Тпрчпн$ – темп приросту чистих премій зі страхування кредитів; $Тпрбк$ – темп приросту банківських кредитів.	Показує відповідність наявного страхового захисту змінам обсягів банківського кредитування. Оптимальне значення – 1.

* Складено автором

Для недопущення та відвернення доцільним є застосування заходів, явних і потенційних загроз фінансовій згрупованих у табл. 3. безпеці ринку страхування кредитів

Таблиця 3

Заходи щодо забезпечення фінансової безпеки ринку страхування кредитів

Заходи		
у сфері банківської діяльності	у сфері страхової діяльності	у сфері діяльності суб'єктів інфраструктури кредитного ринку
<ul style="list-style-type: none"> – Формування кредитної культури; – зменшення частки проблемних кредитів в активах банків; – формування структури кредитного портфеля, що відповідає рівню економічного розвитку країни. 	<ul style="list-style-type: none"> – Формування страхової культури; – відповідність страхових продуктів передовій зарубіжній практиці; – забезпечення протидії страховому шахрайству; – перехід від екстенсивної до інтенсивної моделі розвитку; – встановлення нормативів фінансової стійкості. 	<ul style="list-style-type: none"> – Формування якісних кредитних та страхових історій; – правове врегулювання оцінювальної діяльності; – правове врегулювання колекторської діяльності; – формування бази даних якісної і достовірної інформації про позичальників.
<ul style="list-style-type: none"> – Формування фінансового кластера, здатного надавати комплексні фінансові послуги; – забезпечення висококваліфікованими кадрами. 		

* Складено автором

Недотримання зазначених умов може становити загрозу не лише для кредитного ринку та ринку страхування кредитів, а й для національної економіки країни.

Висновки. Ринок страхування кредитів відіграє виняткову роль у функціонуванні як кредитного ринку, так і національної економіки в цілому.

Запропонована система фінансової безпеки ринку страхування кредитів має забезпечити стійкість і стабільність як ринку страхування кредитів, так і кредитного ринку, їхню здатність трансформуватися до змін зовнішнього середовища та акумулювати можливості до розвитку.

ВИКОРИСТАНА ЛІТЕРАТУРА

1. *Барановський, О.І.* Фінансова безпека в Україні (методологія оцінки та механізми забезпечення) : монографія / О.І. Барановський. – К. : КНТЕУ, 2004. – 759 с.
2. *Єрмошенко, А.М.* Механізм забезпечення фінансової безпеки страхових організацій : дис... канд. екон. наук: 08.06.01 / Київський національний торговельно-економічний ун-т. - К., 2006. - 203 с.
3. *Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава: Програма економічних реформ на 2010 – 2014 роки* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.president.gov.ua/docs/Programa_reform_FINAL_1.pdf
4. *Концепція забезпечення національної безпеки у фінансовій сфері, схв. розпорядженням Кабінету Міністрів України від 15.08.2012 № 569-р.* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/569-2012-p#n7>.
5. *Методичні рекомендації щодо розрахунку рівня економічної безпеки України: затв. Наказом Міністерства економіки і торгівлі України від 29 жовтня 2013 р. № 1277* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://cct.com.ua/2013/29.10.2013_1277.htm
6. *Портна, О.В.* Розвиток страхового ринку як підсистеми сукупного фінансового потенціалу України / О.В. Портна // Вісник ДДФА : економічні науки. – 2013 № 2(30). – С. 174-179.

7. Что происходит на страховом рынке Украины [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.ricardo.com.ua/money/insurance/86452>.

REFERENCES

1. *Baranovskij, O.I.* Finansova bezpeka v Ukrayini (metodologiya otsinku ta mehanizmy zabezpechennia) : monografiya / O.I. Baranovskij. – K. : KNTEU, 2004. – 759 s.
2. *Yermoshenko, A.M.* Mehanizm zabezpechennia finansovoy bezpeky strahovyh organizatsij : dys... kand. ekon. nauk: 08.06.01 / Kuivs'kyj natsional'nyj torgovel'no-ekonomichnyj un-t. — K., 2006. — 203 s.
3. Zamozhne suspil'stvo, konkurentospromozhna ekonomika, efektyvna derzhava: Programa ekonomichnyh reform na 2010 – 2014 roky [Elektronniy resurs]. – Rezhym dostupu : http://www.president.gov.ua/docs/Programa_refom_FINAL_1.pdf.
4. Kontsepsiya zabezpechennia natsional'noyi bezpeky u finansovij sferi, shv. rozporjadzhennyam Kabinetu Ministriv Ukrayiny vid 15.08.2012 № 569-p . [Elektronniy resurs]. – Rezhym dostupu : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/569-2012-p#n7>. – Nazva z ekranu/
5. Metodichni rekomendatsiy shchodo rozrahunku rivnia ekonomichnoyi bezpeky Ukrayiny: zatv. Nakazom Ministerstva ekonomiky i torgivli Ukrayiny vid 29 zeshovtnia 2013 r. № 1277 [Elektronniy resurs]. – Rezhym dostupu : http://cct.com.ua/2013/29.10.2013_1277.htm
6. Chto proishodit na strahovom rynku Ukrayiny'[Elektronniy resurs]. – Rezhym dostupu : <http://www.ricardo.com.ua/money/insurance/86452>.
7. *Portna O.V.* Rozvutok strahovogo rynku yak pidsystemy sukupnogo finansovogo potenzialu Ukrayiny / O.V. Portna // Visnyk DDFA : Ekonomichni nauky. – 2013. – S. 174-179.

Стаття надійшла до редакції 26.09.2014